

Καταστροφές που υπέστησαν κατά καιρούς οι Βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Αθηνών

της Ασημίνας Περρή

Δρ. Ε.ΔΙ.Π. Κοσμητεία Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών
Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

The Disasters that occurred in the libraries of the University of Athens

By Asimina Perri

PhD Laboratory Teaching Staff at the Dean's Office of the School of Economics and
Political Sciences of the National and Kapodistrian University of Athens

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην μακροχρόνια λειτουργία του Πανεπιστημίου Αθηνών έγιναν και καταστροφές οι οποίες αποτέφρωσαν εκτός των άλλων παραρτημάτων και ορισμένες από τις Βιβλιοθήκες του.

Η καταστροφή του Χημείου από την πυρκαγιά του Αυγούστου του 1911 προκάλεσε ζημιές στις συλλογές των Παραρτημάτων Φυσικής, Χημείας, Υγιεινής και Μικροβιολογίας, Φαρμακολογίας, Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας, τα οποία είχαν και Βιβλιοθήκες. Η πυρκαγιά αποτέφρωσε εξ ολοκλήρου το Χημείο του Πανεπιστημίου, στην οδό Σόλωνος και επιπλέον πέθαναν από ασφυξία τρεις πυροσβέστες και τραυματίστηκαν δυο στρατιώτες.

Μεγάλες καταστροφές υπέστησαν οι κλινικές, τα εργαστήρια και τα σπουδαστήρια και κατά την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής και των Δεκεμβριανών (1941-1944), αλλά για αυτήν την περίοδο δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία, απλά αναφορές.

Τέλος κατά τη διάρκεια των ταραχών που ξέσπασαν στις 9 Δεκεμβρίου του 2008 στην Αθήνα, κάηκε εξ ολοκλήρου η Βιβλιοθήκη Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.

Λέξεις Κλειδιά

Οι Βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Αθηνών,
Καταστροφές Βιβλιοθηκών,
Φωτιά στο Χημείο (1911),
Γερμανική Κατοχή και Δεκεμβριανά (1941-1944),
Βιβλιοθήκη Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου (2008).

ABSTRACT

During the long operation of the University of Athens, there were also disasters which burned down, in addition to other branches, some of its Libraries.

The destruction of the Chemistry building by the fire of August 1911 caused damage to the collections of the Departments of Physics, Chemistry, Hygiene and

Microbiology, Pharmacology, Forensics and Toxicology, which also contained Libraries. The fire completely incinerated the University Chemistry building, at Solonos Street, and in addition, three firefighters died of suffocation and two soldiers were injured.

Clinics, laboratories and seminary rooms suffered great damage during the period of the German Occupation and the Civil War (1941-1944), but for this period there are no recorded data, only reports.

Finally, during the riots that broke out on December 9, 2008 in Athens, the Library of Public International Law was completely burned down.

Key Words

The Libraries of the University of Athens,
Libraries Destruction,
Fire in the Chemistry building (1911),
German Occupation and the Civil War (1941-1944),
Public International Law Library (2008).

Εισαγωγή¹

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Αθηνών άρχισε να δημιουργείται από το δεύτερο έτος (1838) λειτουργίας του Πανεπιστημίου και αρχικά στεγάστηκε σε χώρο της οικίας Κλεάνθη στην Πλάκα. Στα τέλη του 1841 έγινε η μεταφορά όλων των βιβλίων που αποτελούσαν τη Βιβλιοθήκη του, στο νέο κτήριο του Πανεπιστημίου. Αυτά τοποθετήθηκαν σε ειδικό χώρο που είχε προβλεφθεί από τον αρχιτέκτονα Θ. Χάνσεν στη νοτιοδυτική πλευρά του άνω ορόφου. Συγχρόνως μεταφέρθηκαν στον ίδιο χώρο και τα βιβλία που αποτελούσαν την τότε Δημόσια Βιβλιοθήκη (μετέπειτα Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος), που μέχρι τότε βρίσκονταν σε κιβώτια διασκορπισμένα σε διάφορα κτίσματα στην Αθήνα.

Στα τέλη του 1867 με τον Ν. ΣΜΗ΄ (Ν. ΣΜΗ΄ 24-11-1867) δημιουργήθηκε η Εθνική Βιβλιοθήκη ως αυτοτελής δημόσιος φορέας, η οποία απορρόφησε τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο Πρύτανης και η Σύγκλητος ήρθαν αντιμέτωποι με μία απαλλοτρίωση της Πανεπιστημιακής περιουσίας. Το Πανεπιστήμιο αντέδρασε δημιουργώντας ανεπίσημα πολλές μικρές βιβλιοθήκες σε αρκετά από τα Παραρτήματά του (Φροντιστήρια, Εργαστήρια κλπ.) που εξυπηρετούσαν το διδακτικό και ερευνητικό του έργο. Όμως η Πολιτεία δεν είχε αναγνωρίσει αυτές τις βιβλιοθήκες επίσημα, μέχρι το 1922 που δημιούργησε τα Σπουδαστήρια (Ν. 2905/23-7-1922), τα οποία στέγασαν αυτές τις εξειδικευμένες βιβλιοθήκες.

¹ Πολλά στοιχεία του άρθρου είναι βασισμένα στη Διατριβή της Ασημίνας Περρή.

Από το 1982 με το Νόμο Πλαίσιο για τα ΑΕΙ, μπορούσαν να δημιουργηθούν Κεντρικές Βιβλιοθήκες και Βιβλιοθήκες Τμημάτων και ουσιαστικά καταργήθηκαν τα Σπουδαστήρια. (Ν. 1268/16-7-1982) Σιγά-σιγά ενώθηκαν οι 49 μικρές βιβλιοθήκες και σήμερα υπάρχουν Βιβλιοθήκες Σχολών, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις.

Πρόθεσή μας στην εργασία που ακολουθεί είναι να αναδείξουμε τις καταστροφές που έχουν υποστεί οι βιβλιοθήκες του ΕΚΠΑ μετά από 186 χρόνια (1838 – 2024) λειτουργίας τους, οι οποίες ήταν οι εξής:

- Καταστροφή του Χημείου από την πυρκαγιά της 17ης Αυγούστου 1911, όπου καταστράφηκαν 5 Βιβλιοθήκες Παραρτημάτων.
- Καταστροφές την περίοδο του Πολέμου της Κατοχής και των Δεκεμβριανών, για τις οποίες δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία.
- Καταστροφή της Βιβλιοθήκης Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου κατά τα γεγονότα Γρηγορόπουλου το βράδυ 8 προς 9 Δεκεμβρίου του 2008.

Συγκεντρώσαμε όλες τις πηγές και πληροφορίες που μπορέσαμε να βρούμε και τις παρουσιάζουμε σε αυτή την εργασία.

A. Καταστροφή του Χημείου από την πυρκαγιά της 17ης Αυγούστου 1911.

Το Παλαιό Χημείο, που βρίσκεται στην οδό Σόλωνος σχεδιάστηκε από τον Γερμανό αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλλερ. Ο καθηγητής Χημείας Αναστάσιος Χρηστομάνος αφιέρωσε 45 χρόνια από τη ζωή του για την κατασκευή του κτηρίου. Το μέγαρο του Χημείου καταλάμβανε ολόκληρο τετράγωνο και είχε την κύρια είσοδο του στην οδό Σόλωνος, είχε αριστερά την οδό Χαριλάου Τρικούπη, δεξιά την οδό Μαυρομιχάλη και πίσω την οδό Ναυαρίνου, ενώ κτίσθηκε κατά την περίοδο 1885-1886 σε οικόπεδο που είχε έκταση 4.536 πήγες.

Κατά το έτος 1911 μέσα στο κτήριο υπήρχαν τα εξής Εργαστήρια: Φυσικής Πειραματικής, Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας, Υγιεινής και Μικροβιολογίας, Φαρμακολογίας και Γεν. Χημείας.

Η χωροταξική διάταξη του κτηρίου είχε ως εξής: (Γρανίτσας, 1911, σ. 4)

A. Στο πάνω πάτωμα του μεγάρου βρισκόταν το Εργαστήριο του Χημείου και διάφορες αποθήκες του.

B. Το κάτω πάτωμα περιλάμβανε το Εργαστήριο της Ιατροδικαστικής μπαίνοντας δεξιά. Στη συνέχεια υπήρχε το Μικροβιολογικό Εργαστήριο, το οποίο εκτεινόταν μέχρι τη γωνία της οδού Μαυρομιχάλη και στη συνέχεια το Εργαστήριο της Φαρμακολογίας που εκτεινόταν μέχρι τη γωνία των οδών Μαυρομιχάλη και Ναυαρίνου. Στην άλλη πλευρά του κάτω πατώματος αριστερά της εισόδου κατελάμβανε το Εργαστήριο της Φυσικής Πειραματικής.

Γ. Στο υπόγειο του κτηρίου υπήρχαν επίσης διάφοροι χώροι που χρησίμευαν ως αποθήκες.

Το Χρονικό της Πυρκαγιάς

Στις 16 Αυγούστου 1911 ξέσπασε πυρκαγιά στο κτήριο, κατά τις 1:30' μετά τα μεσάνυχτα, ενώ επικρατούσε καύσωνας και σφοδρός άνεμος. (Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου, 1911, σ. 2)

Η φωτιά προήλθε από μία μικρή αποθήκη υλικού του Χημείου, η οποία βρισκόταν στον πρώτο όροφο και στην πίσω πρόσοψη του κτηρίου. Αιτία ήταν η αυτόματη

ανάφλεξη υλών που βρισκότουσαν στην συγκεκριμένη αποθήκη εξαιτίας του υπερβολικού καύσωνα. Αυτή την εξήγηση έδωσαν οι επιμελητές, οι καθηγητές και ο Διευθυντής του Χημείου Αν. Δαμβέργης προς την αστυνομία κατά τις επίσημες ανακρίσεις. Λόγω του σφοδρού ανέμου, η φωτιά προχώρησε με καταπληκτική ταχύτητα, ενώ οι φλόγες και οι καπνοί έφτασαν αμέσως στην κεντρική είσοδο. Τη φωτιά αντιλήφθηκε ο επιστάτης του Γυμναστηρίου (το οποίο βρισκόταν πίσω από το Χημείο) Γκολφίνος Γκολφινόπουλος. Την τελευταία στιγμή σώθηκε από τους γείτονες ο επιστάτης του κτηρίου Γ. Ιατρόπουλος με τη σύζυγό του, που έμεναν δίπλα. (Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου, 1911)

Οι αρχές έφτασαν αμέσως εκεί και έδωσαν οδηγίες στους στρατιώτες και χωροφύλακες για τη σωστή μεταφορά σε κοντινά σπίτια, όσων οργάνων και βιβλίων διασώθηκαν από τα Εργαστήρια. Ο βοηθός του εργαστηρίου της Φυσικομαθηματικής Γ. Τσάκωνας, αψηφώντας τον κίνδυνο και αφού έσπασε ένα παράθυρο, μπήκε μέσα στο εργαστήριο που βρισκόταν στο ισόγειο και με τη βοήθεια των χωροφυλάκων και άλλων πολιτών διέσωσε όργανα, διάφορες ηλεκτρικές συσκευές και πολλά βιβλία της βιβλιοθήκης. Αυτά τα μετέφεραν σε γειτονικά σπίτια μέχρι το πρωί, οπότε και μεταφέρθηκαν στο κεντρικό κτήριο του Πανεπιστημίου.

Φωτ. 1.: Πρωτοσέλιδο εφημερίδας «ΕΜΠΡΟΣ» (Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου, 1911)

Από τις 2:30΄ ήταν αδύνατον να πλησιάσει κανείς στο κτήριο, καθώς η φωτιά κατέστρεψε όλο το επάνω πάτωμα. Τότε ήρθε η Πυροσβεστική «ο Πυροσβεστικός Λόχος» με την ατμοκίνητη αντλία που μετακινείται με άλογα. Η χειροκίνητη αντλία είχε έρθει νωρίτερα, αλλά το έργο της κατάσβεσης ήταν πολύ δύσκολο διότι αφενός υπήρχε έλλειψη αρκετού νερού, αφετέρου οι σωλήνες ήταν διάτρητοι και ανεπαρκείς

για την κατάσβεση της πυρκαγιάς. Τελικά βρέθηκαν 3 αποθήκες νερού από την κλινική του Γερουλάνου και από άλλες γειτονικές οικίες και με αυτόν τον τρόπο οι πυροσβέστες έκαναν το καθήκον τους με κίνδυνο της ζωής τους καθώς δεν είχαν ειδικές προσωπίδες κατά της ασφυξίας.

Η πυρκαγιά συνέχισε να εξαπλώνεται από τον ένα χώρο στον άλλο καταστρέφοντας τα πάντα. Χάρη στον ηρωισμό των πυροσβεστών αποσοβήθηκε ο κίνδυνος μετάδοσης της πυρκαγιάς σε γειτονικά κτήρια, παρά τον δυνατό άνεμο που έπνεε και το μεγάλο θερμικό φορτίο που υπήρχε λόγω καύσιμων.

Τέλος κατέρρευσε τμηματικά η στέγη του κτηρίου με πάταγο που προκάλεσε τρόμο στους περιέργους, οι οποίοι νομίζοντας ότι επρόκειτο για έκρηξη εκρηκτικών υλών, τρέπονταν σε φυγή. Το κτήριο καταστράφηκε εξ' ολοκλήρου κατά τις 4:00, ενώ απέμειναν μόνο οι μαρμαρίνοι τοίχοι του.

Φωτ. 2.: Πρωτοσέλιδο εφημερίδας «ΧΡΟΝΟΣ» (Γρανίτσας, 1911)

Οι πυροσβέστες έδειξαν ανδρεία και ζήλο για το καθήκον τους αν και υπήρχε έλλειψη ανδρών και αναγκάστηκαν να στρατολογηθούν και στρατιώτες για να βοηθήσουν στην κατάσβεση. Η δυσκολία της συγκεκριμένης κατάσβεσης οδήγησε δύο από τους πυροσβέστες τον Παναγιώτη Καραγιαννίδη και τον Παναγιώτη Τσατλή (Ι. Τσαβλή ή Τσαυλή) και τον στρατιώτη Κων/νο Ζαΐμη να βρουν τραγικό θάνατο από ασφυξία. Επίσης τραυματίστηκε ελαφρά ο λοχίας Σουρής. (Μία μεγάλη καταστροφή, 1911)

Απολογισμός καταστροφών

Από ολόκληρο το κτήριο και των δύο ορόφων (κάτω και πάνω πάτωμα) δεν σώθηκαν παρά μόνο δύο αίθουσες. Όλες οι υπόλοιπες αίθουσες καταστράφηκαν και απέμειναν μόνο οι τοίχοι, ενώ κατέρρευσαν όλες οι στήλες και τα δάπεδά τους.

Μετά την πυρκαγιά αναλυτικά ανά Εργαστήριο προέκυψαν τα εξής: (Γρανίτσας, 1911) (Η χθесινή πυρκαγιά του Χημείου, 1911)

1. Στο Ιατροδικαστικό Εργαστήριο καταστράφηκαν: η βιβλιοθήκη και όλα σχεδόν τα όργανα και τα άλλα σκεύη.²

2. Στο Μικροβιολογικό Τμήμα καταστράφηκαν: η βιβλιοθήκη, όλα σχεδόν τα όργανα και τα άλλα σκεύη.

3. Στο Φαρμακευτικό (Φαρμακολογικό) Εργαστήριο καταστράφηκαν: το γραφείο του Διευθυντή μαζί με τη βιβλιοθήκη που υπήρχε μέσα σε αυτό, διάφορα όργανα, έπιπλα και σκεύη, διάφορες χημικές και φυτικές ουσίες, κά.³ Καταστράφηκε επίσης ολόκληρη η βιβλιοθήκη του Εργαστηρίου που περιείχε πολύτιμα συγγράμματα και είχε αξία χιλιάδων δρχ.

4. Στο Τμήμα της Πειραματικής Φυσικής καταστράφηκαν: ένα μικρό μέρος της βιβλιοθήκης, όλα τα όργανα της μηχανικής και της ακουστικής, τα διάφορα σκεύη και έπιπλα και ολόκληρο το Αρχείο. Ο Διευθυντής του Εργαστηρίου της Φυσικής Αθανασιάδης με τη βοήθεια φοιτητών που μπήκαν με θάρρος στο χώρο, έσωσαν μεγάλο αριθμό οργάνων, ιδίως αυτά που είχαν μεγάλη αξία και τα μετέφεραν σε παρακείμενες οικίες με στρατιωτική φύλαξη και το πρωί μεταφέρθηκαν στο Πανεπιστήμιο. Επίσης περισώθηκε ολόκληρη σχεδόν η βιβλιοθήκη και τα Αρχεία του Εργαστηρίου.

5. Στο Εργαστήριο της Γενικής Χημείας καταστράφηκαν: ολοσχερώς η πολύτιμη βιβλιοθήκη του και όλα τα Αρχεία και όλα τα υλικά και όργανα.

Εκτός από αυτές τις ζημιές, ανυπολόγιστης αξίας ήταν οι απώλειες των πνευματικών εργασιών των διαφόρων Διευθυντών και Επιμελητών των Εργαστηρίων, όπως και η καθυστέρηση στις σπουδές των φοιτητών καθώς θα έπρεπε άμεσα να βρεθούν κατάλληλοι χώροι για να στεγάσουν αυτά.

Συνοπτικά στη φωτιά του Χημείου τον Αύγουστο του 1911 καταστράφηκαν οι εξής Βιβλιοθήκες:

A) του Ιατροδικαστικού Εργαστηρίου,

B) του Μικροβιολογικού Τμήματος,

Γ) του Φαρμακολογικού Εργαστηρίου μαζί με τη βιβλιοθήκη που υπήρχε στο

² Αναλυτικά καταστράφηκαν: διάφορες συσκευές τοξικολογίας για την ανίχνευση των δηλητηρίων, η συλλογή φονικών οργάνων διαφόρων εγκληματιών, η συλλογή φωτογραφιών εγκληματιών, τα όργανα της τοξικολογίας, το Αρχείο που περιλάμβανε εκθέσεις διαφόρων ιατροδικαστικών ζητημάτων, διάφορες σημειώσεις του επιμελητή της Ιατροδικαστικής Ι. Γεωργιάδη που αφορούσαν το έργο της Δικαιοσύνης σε διάφορα ιατροδικαστικά ζητήματα, μικροσκόπιο του ίδιου επιμελητή, τοξικολογικές αναλύσεις που ενδιέφεραν την Δικαστική Αρχή κλπ.

³ Ο Επιμελητής του Εργαστηρίου Φαρμακολογίας Στέφανος Λεοντίδης είπε τα εξής: Το Εργαστήριο κατείχε 4 αίθουσες στο κάτω πάτωμα, 3 στην ανατολική πλευρά και 1 στη βόρεια. Α. Στη μία αίθουσα υπήρχε η Φαρμακολογική συλλογή του μακαρίτη Αφεντούλη, η οποία είχε εμπλουτιστεί και τελειοποιηθεί από τον νυν Διευθυντή Καλλικούνη και η οποία καταστράφηκε τελείως. Β. Στη δεύτερη αίθουσα βρίσκονταν τα εξαρτήματα της συλλογής μαζί με όλους τους συνταγολογικούς πίνακες που χρησιμοποιούσαν στη διδασκαλία της φαρμακολογίας. Και αυτή η αίθουσα καταστράφηκε ολοσχερώς. Γ. Στην τρίτη αίθουσα γινόντουσαν οι ασκήσεις των φοιτητών και υπήρχε λίγο υλικό χρήσιμο στις ασκήσεις. Αυτή η αίθουσα διασώθηκε. Καταστράφηκαν όλες οι επιστημονικές εργασίες που έγιναν την τελευταία δεκαετία στο Εργαστήριο. Τέλος διασώθηκαν οι κατάλογοι με τα ονόματα των φοιτητών που πήραν μέρος στις ασκήσεις και φοίτησαν, όπως και τα πρακτικά των γραπτών εξετάσεων των φοιτητών της Φαρμακευτικής.

γραφείο του Διευθυντή,

Δ) του Χημείου και

Ε) ένα μικρό μέρος της βιβλιοθήκης του Τμήματος της Πειραματικής Φυσικής.

Επίσης περισώθηκε ολόκληρη σχεδόν η βιβλιοθήκη και τα Αρχεία του Εργαστηρίου Πειραματικής Φυσικής.

Εν κατακλείδι, εκτός από την ονομασία των Βιβλιοθηκών που καταστράφηκαν στη φωτιά του Χημείου τον Αύγουστο του 1911, δεν έχουμε κάποια άλλα αναλυτικά στοιχεία για αυτές. Αυτό που σίγουρα γνωρίζουμε είναι το γεγονός, ότι περιείχαν χρήσιμα και πανάκριβα εγχειρίδια, που βοηθούσαν στη λειτουργία των εργαστηρίων και φροντιστηρίων και στην εκπαίδευση των φοιτητών. Το σίγουρο είναι ότι πέρασαν αρκετά χρόνια για να αντικατασταθούν, ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν ομαλά τα Παραρτήματα.

Ασφάλειες

Το κτήριο του Χημείου ήταν ασφαλισμένο για το ποσό των 150.000 δρχ. στην Εθνική Ασφάλεια και για άλλες 150.000 δρχ. στην Αδριατική. Επίσης ήταν ασφαλισμένες όλες οι συλλογές, τα υλικά και τα διάφορα όργανα που υπήρχαν μέσα σε αυτό το κτήριο, αντί του ποσού των 373.500 δρχ. στις Γενικές Ασφάλειες της Τεργέστης και 373.500 δρχ. στην Εθνική. (Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου, 1911) Αλλά οι Γενικές Ασφάλειες της Τεργέστης και της Αδριατικής στις οποίες ήταν ασφαλισμένη η οικοδομή και η περιουσία του Πανεπιστημίου αποζημίωσαν τη ζημιά με τα εξής επιδικασθέντα ποσά: 247.235 δρχ. για το κτήριο και 238.281 δρχ. για τα όργανα των παραπάνω συλλογών.

B. Καταστροφές την περίοδο του Πολέμου της Κατοχής και των Δεκεμβριανών

Δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία, απλά αναφορές για όλη αυτή την περίοδο, ακόμα και οι Πρωτανικοί Λόγοι σταμάτησαν να εκδίδονται για αρκετά χρόνια (1937-1949) κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Στην προπολεμική περίοδο, οι αγορές επιστημονικών οργάνων και βιβλίων, για την κάλυψη των αναγκών των εργαστηρίων και σπουδαστηρίων, είχαν περιοριστεί λόγω των μικρών πιστώσεων που μπορούσαν να διατεθούν γι' αυτόν τον σκοπό. (Δασκαλάκης, 1955)

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου επιτάχθηκαν σχεδόν όλα τα Παραρτήματα του Πανεπιστημίου για διάφορους σκοπούς. Από αυτές τις επιτάξεις δημιουργήθηκαν μεγάλες καταστροφές σε πολύτιμα όργανα, χημικές ουσίες κλπ. (Σκαρπαλέζος, 1964)

Τα Παραρτήματα του Πανεπιστημίου, οι κλινικές, τα εργαστήρια και τα σπουδαστήρια, εκτός από τις φυσιολογικές ελλείψεις λόγω του ανεπαρκούς εφοδιασμού, υπέστησαν σοβαρές καταστροφές την περίοδο της Κατοχής και των Δεκεμβριανών. (Δασκαλάκης, 1955)

Φωτ. 3.: Γερμανοί αξιωματικοί εορτάζουν τα Χριστούγεννα του 1941 στην αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου. (Μουσείο Ιστορίας ΕΚΠΑ)

Φωτ. 4.: Οι Γερμανοί αξιωματικοί μετά από γερή οινοποσία, επέδειξαν τον πολιτισμό τους κόβοντας τα κεφάλια από τα αγάλματα που υπάρχουν έξω από την μεγάλη αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου στα Προπύλαια ! (1941 Οι Γερμανοί βανδαλίζουν το Πανεπιστήμιο Αθηνών (βίντεο))

Φωτ. 5.: Οι Γερμανοί αξιωματικοί βανδαλίζουν τα αγάλματα έξω από το κεντρικό κτήριο του Πανεπιστημίου. (1941 Οι Γερμανοί βανδαλίζουν το Πανεπιστήμιο Αθηνών (βίντεο))

Οι δυνάμεις κατοχής, παρά το ότι δεν ενδιαφέρθηκαν πολιτικά για την ανώτατη εκπαίδευση, όμως κατάσχεσαν την υλική και επιστημονική υποδομή του

Πανεπιστημίου. Οι περισσότεροι χώροι του επιτάχθηκαν, τα εργαστήρια στο Γουδί, τα πανεπιστημιακά νοσοκομεία και κλινικές. Οι επιτάξεις συνοδεύτηκαν με ολοκληρωτικές λεηλασίες και καταστροφές των χώρων, του επιστημονικού εξοπλισμού και των βιβλιοθηκών τους. Αυτές οι τεράστιες υλικές απώλειες επέφεραν αποδιοργάνωση του Πανεπιστημίου και αδυναμία εκτέλεσης του επιστημονικού έργου.

Μετά την Απελευθέρωση το Πανεπιστήμιο δεν μπορούσε να εκπληρώσει την αποστολή του, όχι μόνο λόγω έλλειψης επαρκών και κατάλληλων κτηρίων, αλλά και λόγω της μερικής ή ολοκληρωτικής έλλειψης οργάνων και άλλων μέσων διδασκαλίας. Για μεγάλο διάστημα στη μεταπολεμική περίοδο προσπαθούσε με μεγάλη δυσκολία να ξεπεράσει τις συνέπειες της λεηλασίας των υποδομών του.

Σιγά σιγά, βέβαια, τα εργαστήρια εμπλουτίστηκαν με πολλά όργανα κλινικής και εργαστηριακής διδασκαλίας χάρη στη μέριμνα και στη βοήθεια διεθνών οργανισμών, αλλά και με την προσωπική προσπάθεια καθηγητών, οι οποίοι κατέβαλλαν κάθε δυνατό αγώνα για να προκαλέσουν το ενδιαφέρον τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό. Ένας επιπλέον τρόπος εμπλουτισμού τους σε όργανα και βιβλία ήταν και η λειτουργία από το 1948 ειδικών λογαριασμών των σχολών με ειδική εισφορά από τους φοιτητές. Όλες αυτές οι πηγές επέτρεψαν τη σταδιακή λειτουργία του Πανεπιστημίου με ομαλούς ρυθμούς. (Δασκαλάκης, 1955)

Γ. Καταστροφή της Βιβλιοθήκης Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου: κατά τα γεγονότα Γρηγορόπουλου Δεκέμβριος 2008⁴

Κατά το έτος 2008, το Σπουδαστήριο Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου ανήκε διοικητικά στον Τομέα Διεθνών Σπουδών του Νομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ιδρύθηκε το 1983 και άρχισε να λειτουργεί το 1985 καθώς στην αρχή δεν υπήρχε προσωπικό.

Το Σπουδαστήριο βρισκόταν στη Ν.Δ. πλευρά του 3ου ορόφου του κτηρίου της οδού Σίνα 14 και καταλάμβανε χώρο εκτάσεως 200τ.μ. Αναλυτικά οι χώροι περιλάμβαναν : Αναγνωστήριο: 40τ.μ., Γραφεία προσωπικού: 45τ.μ., Εκθετήριο Περιοδικών: 80τ.μ., Λοιποί χώροι: 35τ.μ.

Φωτ. 6.: Το κτήριο επί των οδών Ακαδημίας 47 και Σίνα, μετά τη φωτιά που ξέσπασε το βράδυ της 8^{ης}-9^{ης} Δεκεμβρίου 2008. (Ταραχές του Δεκεμβρίου 2008 στην Ελλάδα)

⁴ Τα στοιχεία αφορούν προσωπική έρευνα που έγινε το έτος 2000-2001 και περιέχονται στην διδακτορική διατριβή της Ασημίνας Περρή. (Περρή, 2022)

Το προσωπικό της Βιβλιοθήκης αποτελούνταν συνολικά από 3 άτομα που δεν είχαν βιβλιοθηκονομικές σπουδές και τα οποία δεν είχαν αποκλειστική απασχόληση στη βιβλιοθήκη. Αναλυτικά: 1 Διοικητικός Υπάλληλος ΠΕ, 1 Διοικητικός Υπάλληλος ΜΕ και 1 χειρίστρια Η/Υ.

Το μέγεθος της συλλογής του έφτανε συνολικά τους 3.565 τίτλους ή 7.040 τόμους. Αναλυτικά περιείχε: α) Βιβλία: 3500 τίτλους ή 4500 τόμους, β) Περιοδικά: 25 τίτλους ή 2500 τόμους και γ) Άλλο υλικό: 40 σπάνια βιβλία, 28 Μεταπτυχιακές Εργασίες και 50 Διδακτορικές Διατριβές. Γλώσσες του υλικού ήταν: Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική, Ελληνική, ενώ το υλικό αποκτήθηκε με αγορές και δωρεές.

Η συλλογή της Βιβλιοθήκης εκτός από το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο κάλυπτε επιπλέον άλλα παρεμφερή θέματα.⁵

Υπήρχε Βιβλίο Εισαγωγής και ο Κατάλογος βρισκόταν σε έντυπη μορφή. Η Καταλογογράφηση και Ταξινόμηση του υλικού γινόταν με εμπειρικούς τρόπους.

Εξυπηρέτηση στο χώρο της βιβλιοθήκης γινόταν σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, σε μέλη ΔΕΠ και σε όσους ενδιαφέρονταν να χρησιμοποιήσουν το υλικό της βιβλιοθήκης. Η Βιβλιοθήκη δεν είναι Δανειστική.

Στον εξοπλισμό της Βιβλιοθήκης υπήρχαν: 1 486PC, 1 PENTIUM, 2 Lazer Printers, Fax, Φωτοαντιγραφικό μηχάνημα και Αντικλεπτικό μηχάνημα. Στα έπιπλα υπήρχαν 3 γραφεία, 2 καθίσματα γραφείου, 4 τραπέζια αναγνωστηρίου, 16 καθίσματα αναγνωστηρίου και 30 ράφια βιβλιοθήκης ή 185 τρέχοντα μέτρα ραφιών.

Φωτ. 7.: Το κτήριο επί των οδών Ακαδημίας 47 και Σίνα, μετά τη φωτιά που ξέσπασε το βράδυ της 8^{ης}-9^{ης} Δεκεμβρίου 2008 (Φωτογραφίες σχετικά με τις ταραχές)

Τη νύχτα της 8ης προς 9η Δεκεμβρίου 2008 και κατά τη διάρκεια των ταραχών που ξέσπασαν τότε στην Αθήνα, καταστράφηκε εξ ολοκλήρου το κτήριο που βρισκόταν στη γωνία των οδών Ακαδημίας 47 και Σίνα. Στον 3^ο όροφο του κτηρίου στεγαζόταν και η Βιβλιοθήκη Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, η οποία και κήκε ολοσχερώς, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά. (Λακασάς, 2016)

⁵ Αναλυτικά κάλυπτε και: Γενικό Δημόσιο Δίκαιο, Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Διεθνείς Οργανισμοί, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος, Δίκαιο Ενόπλων Συρράξεων, Δίκαιο Αέρος και Διαστήματος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Δίκαιο, Δίκαιο Θάλασσας, Ελληνική και Βαλκανική Ιστορία Εξωτερικής Πολιτικής.

Όλα αυτά τα βιβλία και ο εξοπλισμός που είχε αγοραστεί προσεκτικά για να μπορέσει να προχωρήσει η διδασκαλία και η έρευνα των φοιτητών και καθηγητών, σε λίγες ώρες έγιναν στάχτη.

Επίλογος

Με το άρθρο αυτό προσπαθήσαμε να σκιαγραφήσουμε όσες καταστροφές υπέστησαν οι βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά τη διάρκεια των 186 ετών λειτουργίας τους. Κατανοούμε ότι η καταστροφή μίας βιβλιοθήκης είναι ένα τραυματικό γεγονός και μία τεράστια απώλεια που δεν μπορεί να επουλωθεί, όσες προσπάθειες και να γίνουν μεταγενέστερα. Για το λόγο αυτό, συνίσταται η οργανωμένη πρόληψη με οποιοδήποτε κόπο και κόστος είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1941 Οι Γερμανοί βανδαλίζουν το Πανεπιστήμιο Αθηνών (βίντεο). (χ.χ.). Ανάκτηση 9 27, 2024, από <https://www.e-prologos.gr/1941-%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%AF-%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B6%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84/>
- Γρανίτσας, Σ. (Επιμ.). (1911, Αυγ. 17). Η Καταστροφή του Χημείου. Πώς εξερράγη η μεγάλη πυρκαϊά. Τέλεια αποτέφρωση του κτιρίου. Οικτρός θάνατος δύο πυροσβεστών. Τα άλλα δυστυχήματα. Ζημίες ανυπολόγιστοι - Αι ασφάλεια. Όλοι αι λεπτομέρειαι. *Χρόνος - Εφημερίς Καθημερινή*(2837), 4. Ανάκτηση Ιούλ 31, 2024, από <https://digitallib.parliament.gr/library.asp?item=37205>
- Δασκαλάκης, Α. Β. (1955). Τα Πεπραγμένα της πρυτανείας 1953-1954. Στο *Έκθεσις πεπραγμένων [αναγνωσθείσα τη 25 Ιανουαρίου 1955]* (Τόμ. [Πρυτανικοί Λόγοι]). εν Αθήναις: [χ.ε.].
- Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου. (1911, Αυγ. 18). *ΕΜΠΡΟΣ, ΙΕ'* (5.323), 2-3.
- Η χθεσινή πυρκαϊά του Χημείου. (1911, Αύγ. 17). *ΕΜΠΡΟΣ, ΙΕ'*(5322), 2.
- Λακασάς, Α. (2016, Νοέμβ. 2). Σε ιστορικά κτίρια η νέα εποχή της Νομικής. *Καθημερινή*. Ανάκτηση Ιούλ. 25, 2024, από <https://www.kathimerini.gr/society/881747/se-istorika-ktiria-i-nea-epochi-tis-nomikis/>
- Μία μεγάλη καταστροφή. (1911, Αύγ. 20). *Το Κράτος, Ι'*(958), 2.
- Μουσείο Ιστορίας ΕΚΠΑ. (χ.χ.). Γερμανοί αξιωματικοί εορτάζουν τα Χριστούγεννα του 1941 στην αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου. Ανάκτηση 9 27, 2024, από https://estories.uoa.gr/el/panepisthmio_kai_ellhnikh_istoria

Ν. 1268/16-7-1982, «Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», (ΦΕΚ Α΄ 87/16-7-1982).

Ν. 2905/23-7-1922, «Περί οργανισμού του Αθήνησιν Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου», (ΦΕΚ Α΄ 127/27-7-1922)..

Ν. ΣΜΗ΄ 24-11-1867, «Περί της Εθνικής Βιβλιοθήκης», (ΦΕΚ 73/18-12-1867)..

Περρή, Α. (2022). *Συγκρότηση, εξέλιξη και λειτουργικός μετασχηματισμός της Βιβλιοθήκης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: Συμβολή στην Ιστορία των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας. Ανάκτηση 7 21, 2024, από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/51956>

Σκαρπαλέζος, Α. Κ. (Επιμ.). (1964). *Από την ιστορίαν του Πανεπιστημίου Αθηνών (Ιστορικά κείμενα και ιστορικά στοιχεία)*. Αθήναι: Τύποις Χαραλ. Συνοδινού.

Ταραχές του Δεκεμβρίου 2008 στην Ελλάδα. (χ.χ.). Ανάκτηση Ιούλ. 25, 2024, από ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ: η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%AD%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%94%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85_2008_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1

Φωτογραφίες σχετικά με τις ταραχές. (χ.χ.). Ανάκτηση Ιούλ. 25, 2024, από Flickr: <https://www.flickr.com/search/?q=greece+riots+2008>